

(روش علمی)

1. تعیین موضوع

غرض از موضوع، عنوان یا مسأله ای است که ما قصد بررسی و روشن کردن ابعاد و جوانب آن را بر عهده گرفته ایم و ممکن است موضوع تحقیق امری سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، مذهبی، اخلاقی، علمی، تاریخی و ... باشد. در همه حال با توجه به محدودیت عمر سعی بر این است اهمیت و اولویت آن را مورد توجه و عنایت قرار دهیم. ببینیم درد و مشکل امروزی جامعه چیست و چگونه می توان آن را رفع و درمان کرد.

2. تعیین مرز موضوع

موضوعات تحقیق معمولاً صورت کلی دارند و عناوین فراگیر و پردامنه هستند و محقق ناگزیر است موضوعی را که بر می گزیند محدود کند، چارچوب های آن را در نظر گیرد، مرزها و حدود آن را مشخص کند تا در ضمن بررسی در جوانب و ابعاد آن غرق و سردرگم نشود و به کارهای زائد و وقت گیر نپردازد، او در حین تحقیق همواره باید خود را در همان مرز و چارچوب محصور نگه دارد، مگر آنکه ضرورت های جدیدی او را وادارند که از مرز تعیین شده بیرون آید و بررسی بعد جدیدی را در کنار خود وارد نماید. غرض این است که حدود و مرز تحقیق قبل از اقوام اصلی و اساسی در تحقیق باید معلوم گردد.

3. تهیه اطلاعات

محقق برای دستیابی به حقیقتی، اثبات یا رد نظریه ای نیازمند به کسب اطلاعات است: این اطلاعات شامل

گاهی از طریق مطالعه و بررسی کتب و اسناد و منابعی که در این زمینه وجود دارند بدست می آیند که در آن صورت تهیه منابع، مطالعه آنها، فیش برداری و استخراج مطالب از منابع مطرح و مورد نظر است که هر کدام نیازمند شرح و بررسی جداگانه ای است و ما درباره آنها بحث خواهیم کرد. و زمانی از طریق تجربه، آزمایش و عمل، استفاده از پرسشنامه ها، بررسی اسناد و منابع مادی و غیرمادی، تحلیل مسائل، تجزیه و ترکیب آنها اطلاعات لازم را بدست می آورد. و البته در هر دو مورد بکارگیری تفکر و تعقل در امور، مشاهده و ملاحظه اینکه حقایق چگونه جریان پیدا می کنند و دقت و تمرکز اندیشه در جمع آوری اطلاعات لازم نقش اساسی دارند.

تدوین اطلاعات 4.

پس از جمع آوری اطلاعات که بیشترین وقت محقق را به خود اختصاص می دهد ضروری است آنها را دسته بندی کنیم و هر دسته از اطلاعات را در جای خود قرار دهیم مثلاً در بررسی علل اعتیاد، ممکن است اطلاعات به دست آمده نشان دهند که این امر دارای علل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی باشند. در این مرحله سعی داریم هر قسمت از اطلاعات به دست آمده را در جای خود قرار دهیم و میزان این اطلاعات را اجمالاً ارزیابی کنیم و در این راه مباحث نزدیک به هم در کنار هم قرار می گیرند مثلاً علل سیاسی در یک قسمت، علل فرهنگی در قسمت دیگر، علل اقتصادی و... نیز در جای خود قرار خواهند گرفت.

تهیه فرضیه 5.

غرض از فرضیه، یا گمانه، عبارت است از حاصل ایجاد پیوند موقت بین دو یا چند نمود بگونه ای که ایده ای و یا طرز نگرشی جدید در ذهن پدید آورد. این امر از طریق مطالعه در اطلاعات دسته بندی شده و تعمق در آنها حاصل می شود. مثلاً از تعمق در اطلاعات مربوط به جنبه های اجتماعی اعتیاد، شاید این مسئله به ذهن خطور کند که خانواده یا اجتماع در پدید آمدن آن نقش اساسی داشته است. فرضیه را حدس علمی نیز می نامند بدان خاطر که مبانی آن را با روش علمی به دست آورده ایم و تلاش و کاوش علمی ما که با استفاده از روشهای علمی صورت گرفته بود در این امر موثر بوده است.

بررسی مجدد فرضیه 6.

در این مرحله سعی داریم درباره فرضیه یا حدس علمی که با بکارگیری روش علمی برای ما حاصل شده است به تحقیق و بررسی بپردازیم. فرضیه خود را مورد آزمایش و عمل قرار می دهیم، درباره صحت آن از نو به تحقیق می پردازیم، آن درباره دیگران و یا دیگر امور هم سرایت و مورد ارزیابی و آزمایش قرار می دهیم. به تجربه و ترکیب مسأله می پردازیم، سعی داریم مصداق های دیگری را در این مورد پیدا کنیم و عامل مربوطه را در آنها اثر دهیم، تا معلوم گردد، آنچه که حدس زدیم درست و قابل تطابق با واقع بوده است یا نه؟

تهیه اصل یا قانون 7.

حاصل بررسی و تجدیدنظر در فرضیه به یکی از دو نتیجه زیر منتهی می شود

الف) در می یابیم که حدس ها غلط بوده است. زیرا بررسی و تجدید نظر ما نشان داده اند که چنین امری به گونه ای وسیع مصداق ندارد مثلاً اگر فرضیه ما این بود که نابسامانی خانواده عامل اعتیاد است در اثر تجدید نظر در فرضیه تا اعمال آن در سطحی وسیع دریافتیم که خانواده نابسامان زمینه را برای اعتیاد فراهم نمی کند، از صد مورد خانواده نابسامان که مورد بررسی مجدد ما بوده اند تنها پنج مورد از افراد به چنین وضعی دچار شده اند و دیگر معتادان بر اثر عوامل دیگری که فقط ناشناخته اند معتاد شده اند، در چنین صورتی ناگزیریم به مرحله پنجم برگردیم تا حدس علمی دیگری را در سایه تعمق و بررسی به دست آوریم

ب) حدس علمی ما بر اساس بررسی ها و تجدید نظرها درست بوده و مثلاً خانواده نابسامان عامل اصلی اعتیاد به حساب آمده و تجدید نظر ما در نتایج بدست آمده آن را ثابت کرده است، در چنان صورتی به یک نتیجه علمی، به یک اصل، یک قانون، یک حکم، یا یک مبنا دست یافته ایم (این نکته قابل ذکر است که کلمه اصل را در علوم انسانی و کلمه قانون را برای علوم خالص به کار می برند

دست یابی به نظریه یا تئوری . 8

همان گونه که ملاحظه می کنیم کار تحقیق ما در مرحله هفتم که به اصل و نتیجه ای دست یافتیم تمام است اما یک محقق تنها به یک تحقیق و دست یابی به یک اصل یا قانون قناعت نمی کند، بلکه سعی دارد عمر خود را صرف تحقیقات گوناگون در زمینه مباحث مختلف مربوط به یک رشته علمی بکند و به اصول و قوانین متعددی دست یابد و نیز از یافته های محققان دیگر در این رشته اطلاع حاصل کند. در چنان صورت از ارتباط نزدیک بین اصول و قوانین کشف شده به دید و بینش و نظریه های دست پیدا می کند و خود فردی صاحب نظر و فیلسوف و گاهی تئوریسین می شود در این حال گفته می شود او به نظریه ای دست یافته است، همانگونه که ملاحظه می کنیم دست یابی به یک نظریه یا تئوری دستیابی به یک اصل یا قانون است. اصول برای افراد بدست آمدنی و قابل دفاع هستند در حالی که نظریه ها به سادگی پدید نمی آیند و توسط یک نفر همه گاه قابل دفاع نیستند

نگارش و ارائه تحقیق. 9.

حاصل تحقیق بعدها به صورت نوشته ای در می آید و در اختیار علاقه مندان قرار می گیرد و این امر که تحت ضوابط و فنونی است ممکن است به صورت دست (28).نویس، تایپ و یا چاپ و به صورت یک جزوه یا کتابی در آید

اینکه عرضه و ارائه تحقیق به چه صورت و تحت چه شرایطی و با چه کیفیتی باید باشد مساله ای است که از حوصله این مقاله خارج است

تولید کننده :حسن شمس الدینی

منابع :

Wikipedia.org

" <https://hawzah.net/> "